

N:o 35.

Ank. till Riksd. kansli den 4 mars 1898, kl. 1 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om afskrifning af vedhyggsterräntan och tågtekarräntan å bergsfrälsejorden i Falu fögderi m. m.

(I. A.)

Med förmälan att, sedan hos Kongl. Maj:t gjorts framställning om åtgärders vidtagande för aflyftning af två på den s. k. bergsfrälsejorden i Kopparbergs län ännu hvilande skatter, tågtekarräntan och vedhyggsterräntan, kammarkollegium, till hvars utlåtande ärendet blifvit remitteradt, i skrifvelse den 2 juli 1897 förklarar, att frågan, huruvida nämnda räntor kunde författningsenligt afskrifvas, icke borde i omförmälda ordning utgöra föremål för Kongl. Maj:ts pröfning, hvarför kollegium hemställt, att de sökandes framställning icke måtte till någon Kongl. Maj:ts åtgärd föranleda, hafva herrar *S. Söderberg* och *A. Hansson* i Solberga i en inom Andra kammaren väckt motion (n:o 67) föreslagit, att Riksdagen för sin del måtte besluta, att vedhyggsterräntan, som hvilade på bergsfrälsejorden i Falu fögderi och utgjorde 1,737 kronor 31 öre, måtte på lämpligt sätt afskrifvas i likhet med öfriga grundskatter; samt att tågtekarräntan i samma fögderi måtte antingen indragas till statsverket och afskrifvas, eller att Kristine kyrka i Falun måtte erhålla af statsmedel vederlag, att nämnda ränta äfven sålunda kunde blifva föremål för afskrifning.

Statsutskottet, till hvars förberedande behandling denna motion blifvit hänvisad, får till en början meddela, att Kongl. Maj:t med anledning af omförmälda ansökning om ifrågavarande räntors afskrifning enligt bref till kammarkollegium den 15 oktober 1897 förklarar, att, som frågan, huruvida dessa räntor vore af beskaffenhet att författningsenligt kunna afskrifvas, icke utgjorde föremål för Kongl. Maj:ts ome-

delbara pröfning, Kongl. Maj:t funnit sökandens framställning icke till någon Kongl. Maj:ts åtgärd föranleda.

Hvad vidare beträffar nämnda räntor, har utskottet i fråga om *tägtekarlsröntan* af tillgängliga handlingar inhemtat, att sedan jemlikt kongl. brefvet den 25 februari 1642 invånarne i staden Falun medgifvits rätt att under bergsfrälsefrihet tillhandla sig dervarande tägtejord och hemman mot lösen efter en billig värdering, och den nya kyrkan i nämnda stad tilldelats alla de medel, som kunde falla och uppbäras för nämnda tägtejord och hemman, hvilka komme att försäljas, så hade en del tägtejord blifvit inlost och derigenom såsom bergsfrälse fri från utgörande af jordeboks- och mantalsräntorna. För den jord deremot, hvars innehafvare icke begagnade sig af nämnda lösningsrätt, utgöres fortfarande ränta under namn af tägtekarlsränta, hvilken, uppgående till 94 kronor 33 öre, uppbäres i sammanhang med kronomedlen och redovisas till kyrkovärdarne för Kristine kyrka i Falun.

Då ofvannämnda kongl. bref synes afse allenast lösen för tägtejord och hemman, men icke röntan af den oinlösta tägtekarlsjorden, torde kunna ifrågasättas, huruvida icke densamma borde återfalla till kronan. Men oberoende af berörda fråga och äfven om Kristine kyrka må befinnas berättigad till uppbärande af den oinlösta tägtekarlsröntan, anser utskottet, att då denna ränta, såsom af hvad ofvan meddelats framgår, är en grundskatt, hvilken, då dess erläggare icke begagnade sig af erbjudet tillfälle till dess aflösande, kommit att utan räntegifvarens tillskyndande öfvergå från kronan till enskild myndighet, billighet fordrar, att densamma i likhet med öfriga grundskatter afskrifves.

Vidkommande härefter den i förevarande motion omnämnda *vedhyggsterröntan*, får utskottet meddela, att Falu koppargrufva, som redan tidigt omhuldats af staten med privilegier, bland andra förmåner erhöll den, att en del jord, som var grufvan så närbelägen, att jordens innehafvare kunde till grufvan utgöra vissa tjänstbarheter, erhöll bergsfrälse natur. Dessa tjänstbarheter blefvo genom kongl. resolutionen den 17 april 1729 närmare bestämda sålunda, att för hvarje spannländ bergsfrälsejord skulle af dem, som icke tillika egde fjerdeparter i grufvan, huggas ett stafrum ved på Daglösetäkten. Detta stadgande ändrades genom kongl. brefvet den 23 september 1808 derhän, att alla innehafvare af bergsfrälsejord, som ansågs lyda till Stora Kopparberget eller för dess skull eller i afseende på understöd dervid fått ikläda sig sådan natur, skulle vara skyldige att, vare sig de innehade grufvedel eller ej, för hvart spannländ sådan jord antingen hugga ett stafrum ved å Daglösetäkten eller, då sådant till större eller mindre del i ansöende till

minskadt vedbehof icke erfordrades, i stället erlægga för spannlandet en viss årlig penningavgift, svarande mot värdet af ett dylikt stafrums upphuggning i dagsverke räknadt, hvilket värde Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet skulle hvar år efter markegångstaxan utsätta och hvilket sedermera efter jordeboken årligen komme att uppbäras; och emedan skäligt vore att sådane bergsfrälsejordegare, som icke hade grufvedel eller idkade bergsbruk, borde vara skyldige till dubbelt större tjänstbarhet eller afgift för sin jord till kopparverket emot dem, som tillika egde grufvedel och idkade bergsbruk samt således uppfylde egentliga ändamålet, hvarför bergsfrälsefriheten å denna jord tillkommit och i afseende hvarpå de dittills varit från särskilda tjänstbarheter för jorden till kopparverket befriade, alltså förklarade Kongl. Maj:t, att de bergsfrälseegare, som icke tillika egde grufvedelar och idkade bergsbruk, skulle svara för två stafrum veds huggning för hvarje spannland eller motsvarande afgift i penningar.

Sedermera förordnades genom kongl. brefvet den 26 mars 1816 att, i stället för ofvannämnda genom kongl. brefvet den 23 september 1808 egarne af bergsfrälsejorden ålagda skyldighet, skulle för hvarje i jordeboken upptaget s. k. durchtågsspannland bergsfrälsejord tills vidare utgöras en årlig afgift af 5 skillingar 4 runstycken banko, hvilken afgift skulle till grufkörningars och malmbrytningens årliga befrämjande användas.

Sedan Rikets Ständer i anledning af en utaf Kongl. Maj:t aflätn proposition i skrifvelse den 8 april 1854 medgifvit, att kopparräntan från Stora Kopparbergs bergslag finge nedsättas från hvar tionde till hvar trettionde skeppund af årliga tillverkningen emot det att alla särskilda privilegier och förmåner, som bergslaget af kronan erhållit, skulle upphöra, blef jemlikt kongl. brefvet den 19 juli 1855 den till bergslaget dittills utgående vedhyggsterräntan till kronan indragen, hvar efter densamma med belopp af 1,737 kronor 31 öre årligen i fögderispecialräkningarna uppdebiterats, dock utan att vara i jordeboken upptagen.

Af hvad sålunda blifvit meddeladt torde framgå, att staten i äldre tider, för att genom arbetsprestationer bereda understöd åt Falu kopparverk, medgifvit frihet från grundskatter å viss jord i trakten af det samma, hvilken jord endast i följd af den erhållna skattefriheten till staten erhållit benämningen bergsfrälse; och detta förhållande synes vara jemförligt med de anvisningar å ränta eller tionde, hvilka af staten lemnats för andra dess ändamål. Dessa anvisningar eller anordningar af grundskatter äro numera, der de icke motsvaras af någon

annan skyldighet eller prestation, jemlikt kongl. förordningen den 23 juli 1869 indragna till kronan; och då förhållandet med vedhyggsterräntan synes vara enahanda som med nämnda grundskatter, anser utskottet denna ränta böra i likhet med grundskatterna afskrifvas.

Utskottet, som sålunda för sin del funnit, att afskrifning bör ega rum af båda de nu ifrågavarande räntorna, tågtekarsräntan och vedhyggsterräntan, har emellertid, då en närmare utredning i detta ämne än den, som utskottet kunnat åstadkomma, torde vara erforderlig, ansett, att Riksdagens beslut med anledning af föreliggande motion icke bör utsträckas längre än till en framställning hos Kongl. Maj:t med begäran om förslag till dessa räntors afskrifning, derest Kongl. Maj:t må finna en sådan vara af förhållandena påkallad.

Utskottet hemställer därför,

att Riksdagen, med anledning af herrar Hanssons och Söderbergs förevarande motion, må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes efter erforderlig utredning till Riksdagen afgifva förslag om afskrifning af de på den s. k. bergsfrälsejorden i Kopparbergs län hvilande tågtekars- och vedhyggsterräntorna.

Stockholm den 4 mars 1898.

På statsutskottets vägnar:

CHR. LUNDEBERG.
